

# **SLO-analyse**

## **Topondernemers - Heutink**

© **Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

September 2007

## 1. Registratiedeel

Titel	<b>Topondernemers</b>
Volledige titel	<i>Topondernemers - Het ándere zaakvakonderwijs</i>
Auteurs	Abbema, C. van (eindredactie inhoudelijk); Beens, A.; Engels-Huisman, T.; Westerduin, M. (hoofdredactie); e.a.
Uitgever	Naam: Heutink Primair Onderwijs
	Adres: Nijverheidsstraat 45
	Pc/Woonplaats: 7461 AD Rijssen
	Telefoon: (0548) 53 66 66
	E-mail: verkoop.hpo@heutink.nl
	Website: www.heutink.nl
Jaar van uitgave	2005-2007
Omschrijving	<p>Methode wereldoriëntatie en techniek voor groep 3 tot en met 8. In combinatie met de website Leerwereld.nu (voor de inrichting van de schoolmediatheek) biedt <i>Topondernemers</i> een totaalpakket voor wereldoriëntatie. Daarbij speelt ook het portfolio voor ondernemend gedrag (POG) een belangrijke rol. Met hulp van een set reflectiewaaiers en een online computerprogramma worden leerlingen d.m.v. coaching begeleid bij de ontwikkeling van hun ondernemende vaardigheden. Zie ook: <a href="http://www.reflectiewaaier.nl">www.reflectiewaaier.nl</a> en <a href="http://www.leerwereld.nu">www.leerwereld.nu</a>.</p> <p>De methode is vrij uniek omdat gebruik wordt gemaakt van een kaartenbaksysteem en niet van leerboeken, zoals bij de meeste reguliere methoden het geval is.</p>
Samenstelling	De methode bestaat uit twee ringbanden met daarin handleidingen en kopieerbladen (één ringband voor groep 3/4 en één voor groep 5 t/m 8). Daarnaast zijn er 19 themakisten (met 15 opdrachtkaarten per thema) en 6 kisten met hulpkaarten. Verder zijn er 6 reflectiewaaiers en een bijbehorende handleiding.
Doelstellingen en uitgangspunten	<p><i>Topondernemers</i> geeft aan de volgende hoofdgebieden te onderscheiden:</p> <p><b>Zelfvertrouwen:</b> Een leerling gaat zoveel mogelijk zijn eigen weg in het zoeken naar oplossingen voor zijn leertaken. Het resultaat daarvan draagt bij tot het versterken van zelfvertrouwen.</p> <p><b>Initiatief tonen:</b> Door het klassikale systeem los te laten is er veel meer ruimte voor eigen initiatief. Een leerling zal hierdoor gestimuleerd worden.</p> <p><b>Communicatie:</b> De leerling zal ervaren dat goede communicatie van groot belang is om de taken goed uit te kunnen voeren. Het gaat daarbij om vragen als: welke begeleiding vraag ik van de leerkrachten, hoe leg ik mijn probleem voor aan mijn medeleerling?</p> <p><b>Samenwerking:</b> Hoe leer ik gebruik te maken van de capaciteiten van een medeleerling? Hoe kunnen wij door samenwerken verder komen?</p> <p><b>Creativiteit:</b> Door een vergroting van de vrijheid komt er meer ruimte voor creativiteit. Niet alleen bij het zoeken naar oplossingen, maar ook in de uitvoering van de taken.</p> <p><b>Zicht op eigen gedrag en manieren van leren:</b> De leerkrachten zullen de leerlingen stimuleren om een manier van taakuitvoering te vinden die bij de eigenheid van het kind past. "</p> <p>Uitgangspunten: In <i>Topondernemers</i> wordt een aantal uitgangspunten genoemd. Ten eerste 'ondernemend onderwijs', daarmee wordt bedoeld: zicht op eigen gedrag en</p>

Titel	<b>Topondernemers</b>		
	<p>manieren van leren. Wat zijn mijn kernkwaliteiten en hoe kan ik die inzetten. <i>Topondernemers</i> geeft vier componenten van ondernemingszin aan die een rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van de reflectiewaaijer: de wilfactor, richtingsgevoel, scenario's bedenken en afstand kunnen nemen. Het tweede uitgangspunt is het 'sociaal constructivisme'. Vanuit het constructivistisch standpunt is leren een proces waarbinnen het kind een interne representatie van kennis opbouwt, gebaseerd op persoonlijke ervaring. Door te reflecteren op eerder opgedane ervaringen structureert het kind de omgeving. Daarom is het belangrijk dat leren plaats vindt in een authentieke context.</p> <p>Het derde uitgangspunt luidt: 'Inzicht in eigen gedrag en manieren van leren'. Hiermee wordt bedoeld dat kinderen hun eigen sterke en zwakke punten moeten kennen.</p>		
Kostenplaatje	<p>Het kostenplaatje geeft een indicatie van de kosten uitgaande van 6 groepen met 25 leerlingen per groep.</p> <p>'Kosten eerste aanschaf' betreft het gebruiks- en verbruiksmateriaal bij de aanschaf van de volledige methode in het eerste jaar. 'Jaarlijkse kosten' betreft de kosten van de verbruiksmaterialen in de volgende jaren. Niet doorberekend zijn eventuele kopieerkosten. 'Additioneel materiaal' betreft de kosten van extra materialen.</p> <p>Kortingsregelingen van de uitgever zijn bij het kostenplaatje niet meegenomen. Peildatum voor dit kostenplaatje is september 2007.</p>		
	<i>Kosten eerste aanschaf</i>	<i>Jaarlijkse kosten</i>	<i>Additioneel materiaal</i>
	€ 3.049,- * incl. <i>Toptechnet</i>	n.v.t.	€ 189,07 per jaar leerwereld.nu
Overige informatie	<p>In november 2006 is in JSW een recensie geschreven over de methode (<a href="http://jsw-online.nl_2006">jsw-online.nl_2006</a>).</p> <p>Heutink ontwikkelt op dit moment de volgende pakketten:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Top-o-wereld (voor topografie)</li> <li>2. Topatleet (voor bewegen en gezond zijn)</li> <li>3. Topartiest (creatieve lijn)</li> <li>4. Supplement met opdrachtkaarten, gekoppeld aan de geschiedenis canon</li> </ol> <p>Deze pakketten zijn niet in deze analyse meegenomen.</p>		

## 2. In hoeverre wordt aan de kerndoelen (versie herziening 2006) voldaan?

### Toelichting op de nieuwe kerndoelen

Bij het analyseren van de methoden wereldoriëntatie op de kerndoelen is door SLO uitgegaan van de definitieve herziening kerndoelen 2006. In de herziene kerndoelen oriënteren leerlingen zich in het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze problemen kunnen oplossen en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan. Leerlingen oriënteren zich op de natuurlijke omgeving en op verschijnselen die zich daarin voordoen. Leerlingen oriënteren zich ook op de wereld, dichtbij, veraf, toen en nu en maken daarbij gebruik van cultureel erfgoed.

Het verschil met de kerndoelen van 1998 is in de eerste plaats het aantal kerndoelen, dat is teruggebracht van tien naar vier. De vier kerndoelen zijn algemener geformuleerd, maar de inhoud van de tien kerndoelen van 1998 kan er wel in worden ondergebracht.

### Kerndoelen Oriëntatie op jezelf en de wereld

De kerndoelen bevatten vier domeinen: Mens en samenleving, Natuur en techniek, Ruimte (aardrijkskunde) en Tijd (geschiedenis).

### Analyseresultaten kerndoelen

Met betrekking tot de kerndoelen, zoals deze door de overheid zijn vastgesteld voor het domein Mens en samenleving, Natuur en techniek en Tijd voldoet de methode *Topondernemers* aan 18 van de 20 kerndoelen volledig en aan twee kerndoelen gedeeltelijk. De kerndoelen die niet volledig zijn aangetroffen zijn kerndoel 50 en kerndoel 52.

Kerndoel 50 richt zich op het omgaan met kaart en atlas en het aanleren van de basistopografie van Nederland, Europa en de wereld. *Topondernemers* geeft zelf al aan dat het geen leerlijn voor topografie bevat. De methode besteedt wel aandacht aan het omgaan met schaal, legenda, coördinaten en windrichting. Ook zijn er opdrachtkaarten die de topografie behandelen van landen en hoofdsteden van de Europese Unie, de werelddelen en de herkomstlanden van de belangrijkste etnische groepen in Nederland. Heutink ontwikkelt momenteel Top-o-wereld als aparte topografielijijn bij *Topondernemers*.

Kerndoel 52 gaat over het leren over kenmerkende aspecten van de tijdvakken. Met uitzondering van het tijdvak steden en staten, dat niet in de methode voorkomt, zijn alle tijdvakken vertegenwoordigd in *Topondernemers*. Hierbij moet worden opgemerkt dat van de meeste tijdvakken alleen één specificatie van de twee of meer specificaties aan de orde komt. Zo komt bij het tijdvak 'jagers en boeren' wel de levenswijze van jagers en verzamelaars aan de orde, maar niet het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen. Zie voor meer informatie de tabel bij vraag 3 over kerninhouden van *Topondernemers*.

### **3. In welke kerninhouden worden de kerndoelen in de methode uitgewerkt?**

Om aan te kunnen geven op welke wijze methoden de kerndoelen concretiseren is door SLO een nadere uitwerking van de kerndoelen in kerninhouden (indicatoren en specificaties) gemaakt. Bij de uitwerking is gebruik gemaakt van diverse richtinggevendende teksten en documenten, zoals de tekst van de Karakteristiek bij het vakgebied Oriëntatie op jezelf en de wereld en van het document TULE (Tussendoelen en Leerlijnen). Er is getracht de kerninhouden zo zorgvuldig mogelijk te formuleren. Kerndoel 47 is reeds zo gedetailleerd dat dit niet verder gespecificeerd hoefde te worden. Bij de kerninhouden ten aanzien van het beheersen van de topografie is de topografielijst voor het basisonderwijs van het Cito als referentiekader gebruikt.

Met betrekking tot de kerninhouden, zoals deze door SLO zijn opgesteld, is uit analyse gebleken dat veel kerninhouden en specificaties in *Topondernemers* worden aangeboden. Omdat het aantal kerninhouden omvangrijk is voor het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld', volstaan we hier met het benoemen van de kerninhouden die niet volledig zijn aangetroffen in de methode.

#### Mens en samenleving

Het kerndoel dat zich richt op aandacht voor waarden en normen (37) is deels in de methode vertegenwoordigd. Wel aanwezig zijn de specificaties: Ruzie en pesten en Respect, tolerantie en afwijzen van discriminatie. Niet aanwezig zijn de specificaties: Vrijheid van meningsuiting, Emancipatie en Gelijkwaardigheid van seksen.

Kerndoel 38 gaat over kennis van hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen.

Aan de orde komen: het Christendom, het Jodendom en de Islam. Het Hindoeïsme, het Boeddhisme en het Humanisme komen niet expliciet aan de orde. Één van de opdrachtkaarten gaat over het omschrijven van je eigen geloof en bijbehorende rituelen. Als een leerling in de klas één van de genoemde religies aanhangt, zullen de andere leerlingen hier ook wat van leren. Maar dit is dus afhankelijk van de samenstelling van de klas.

#### Natuur en techniek

*TopTechneut* is meegenomen in deze analyse omdat dit pakket per 2007 tot het standaard pakket behoort. Bij de beoordeling is echter ook gekeken of het kerndoel ook aanwezig is in het pakket zonder *TopTechneut* en dat was steeds het geval.

### Ruimte

Kerdoel 47 gaat over het vergelijken van de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving met de ruimtelijke inrichting van omgevingen elders vanuit negen verschillende perspectieven.

*Topondernemers* maakt deze vergelijking met verschillende landen, zoals: Duitsland, Frankrijk, China, Kenia en Argentinië, maar laat 'nieuwe' EU-landen (lid sinds 2004) hierbij buiten beschouwing.

Kerdoel 48 heeft betrekking op kennis van maatregelen die bewoning in door water bedreigde gebieden mogelijk maakt, zowel in het heden als in het verleden. Er zijn geen opdrachtkaarten over terpen en duinen. Wel zijn er opdrachten over de Zuiderzeewerken, de Deltawerken, poldersystemen en rivierdijken.

Kerdoel 50 richt zich op het omgaan met kaart en atlas en het aanleren van de basistopografie van Nederland, Europa en de wereld. *Topondernemers* geeft zelf al aan dat het geen leerlijn voor topografie bevat. De methode besteedt wel aandacht aan het omgaan met schaal, legenda, coördinaten en windrichting. Ook zijn er opdrachtkaarten die de topografie behandelen van de landen en hoofdsteden van de Europese Unie, de werelddelen en de herkomstlanden van de belangrijkste etnische groepen in Nederland.

### Tijd

Kerdoel 52 gaat over het leren over kenmerkende aspecten van de tijdvakken. Met uitzondering van het tijdvak steden en staten, dat niet in de methode voorkomt, zijn alle tijdvakken vertegenwoordigd in *Topondernemers*. Hierbij moet worden opgemerkt dat van de meeste tijdvakken alleen één specificatie van de twee of meer specificaties aan de orde komt. Zo komt bij het tijdvak 'jagers en boeren' wel de levenswijze van jagers en verzamelaars aan de orde, maar niet het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen.

Kerdoel 53, waarbij het onder andere gaat om het leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis, komt beperkt aan de orde. De belangrijke historische personen waar *Topondernemers* aandacht aan schenkt zijn: Hannie Schaft, Luther en Rembrandt. De belangrijke historische gebeurtenissen die worden behandeld zijn: Verspreiding van de Grieks/Romeinse cultuur; Ontdekkers en hervormers, Opstand (= tachtigjarige oorlog); Gouden Eeuw; Bataafse republiek/Napoleontische tijd; Sociale kwestie; de Crisistijd; Tweede wereldoorlog; Periode van de Wederopbouw en Tijd van de moderne media en van de globalisering. Niet aan de orde komen: Van jagers/verzamelaars naar boeren; Verspreiding van het Christendom; Opkomst handel en ontstaan van steden; Engelse oorlogen; Rampjaar 1672; Strijd tussen patriotten en prinsgezinden; Stadhouders koning Willem I; 1830 Afscheiding Nederland/België; 1848: Thorbecke -> Grondwetsherziening; Schoolstrijd; Begin 20e eeuw.

### Legenda:

A	=	analyseresultaat
■	=	aanwezig
▣	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	afwezig

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	<i>A</i>	
34. De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.	34.1 Zorg dragen voor lichamelijke gezondheid van henzelf.	34.1.1 Hygiëne.	■	
		34.1.2 Voeding.	■	
		34.1.3 Verslaving.	■	
		34.1.4 Rust, ontspanning, houding en beweging.	■	
	34.2 Zorgen dragen voor lichamelijke gezondheid van anderen.	34.2.1 Ziekte, handicaps en gezondheidszorg.	■	
		34.2.2 EHBO.	■	
	34.3 Zorg dragen voor psychische gezondheid van henzelf.	34.3.1 Opkomen voor jezelf.	■	
	34.4 Zorg dragen voor de psychische gezondheid van anderen	34.4.1 Rekening houden met anderen.	■	
35. De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.	35.1 Leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht als verkeersdeelnemer.	35.1.1 Lopen.	■	
		35.1.2 Fietsen.	■	
		35.1.3 Passagier zijn.	■	
		35.2 Leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht als consument.	35.2.1 Verkoopbevorderings-technieken.	■
			35.2.3 Productinformatie en kwaliteit.	■
36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.	36.1 Leren van hoofdzaken van de Nederlandse staatsinrichting.	36.1.1 Gemeentelijk bestuur.	■	
		36.1.2 Provinciaal bestuur.	□	
		36.1.3 Het landsbestuur.	■	
		36.1.4 Betekenis van de monarchie in het Koninkrijk der Nederlanden.	■	
		36.1.5 De politie en rechtbank.	■	
		36.2 Leren van hoofdzaken van de Europese staatsinrichting.	36.2.1 Het Europees bestuur.	■
		36.3 Rol van de burger.	36.3.1 Rechten en plichten van burgers.	■
37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.	37.1 Aandacht voor samenleven.	37.1.1 Familie.	■	

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	<i>A</i>
		37.1.2 Vriendschap.	<input type="checkbox"/>
		37.1.3, Afspraken (taakverdeling) en regels.	<input checked="" type="checkbox"/>
		37.1.4 Werk(en).	<input checked="" type="checkbox"/>
		37.1.5 Verenigingsleven.	<input checked="" type="checkbox"/>
		37.1.6 Culturele diversiteit.	<input checked="" type="checkbox"/>
	37.2 Aandacht voor waarden en normen.	37.2.1 Ruzie en pesten (ook in groepsverband).	<input checked="" type="checkbox"/>
		37.2.2 Respect, tolerantie en afwijzen van discriminatie.	<input checked="" type="checkbox"/>
		37.2.3 Vrijheid van meningsuiting.	<input type="checkbox"/>
		37.2.4 Emancipatie.	<input type="checkbox"/>
		37.2.5 Gelijkwaardigheid van seksen.	<input type="checkbox"/>
38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.	38.1 Kennis van hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen.	38.1.1 Christendom.	<input checked="" type="checkbox"/>
		38.1.2 Islam.	<input checked="" type="checkbox"/>
		38.1.3 Boeddhisme.	<input type="checkbox"/>
		38.1.4 Hindoeïsme.	<input type="checkbox"/>
		38.1.5 Jodendom.	<input checked="" type="checkbox"/>
		38.1.6 Humanisme.	<input type="checkbox"/>
	38.2 Respectvol omgaan met verschillen in opvattingen van mensen.	38.2.1 Aandacht voor opvattingen van mensen vanuit verschillende geestelijke stromingen (ook binnen de verschillende stromingen).	<input checked="" type="checkbox"/>
39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.	39.1 Met zorg omgaan met het milieu.	39.1.1 Kennis over de betekenis van het milieu.	<input checked="" type="checkbox"/>
		39.1.2 Kennis over ingrijpen van de mens in relatie tot het milieu.	<input checked="" type="checkbox"/>
		39.1.3 Kennis over duurzame ontwikkeling.	<input checked="" type="checkbox"/>
		39.1.4 Zorg dragen in relatie tot milieu en duurzame ontwikkeling.	<input checked="" type="checkbox"/>
40. De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren	40.1 Leren over planten.	40.1.1 Variatie en soorten planten onderscheiden en benoemen.	<input checked="" type="checkbox"/>

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	A
onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.			
		40.1.2 Functioneren van planten in leefomgeving (instandhouding).	■
		40.1.3 Relatie met omgeving.	■
	40.2 Leren over dieren.	40.2.1 Variatie en soorten dieren onderscheiden en benoemen.	■
		40.2.2 Functioneren van dieren in leefomgeving (instandhouding).	■
		40.2.3 Relatie met omgeving.	■
41. De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.	41.1 De bouw van planten en de vorm van en functie van de plantendelen.	41.1.1 Bouw van planten.	■
		41.1.2 Vorm en functies van plantendelen.	■
	41.2 De bouw, vorm en functie van onderdelen/ lichaamsdelen van mens en dier.	41.2.1 Bouw van mens en dier.	■
		41.2.2 Vorm en functie van onderdelen/lichaamsdelen van mens en dier.	■
	41.3 De overeenkomsten en verschillen tussen planten, dieren en mensen.	41.3.1 Bouw, vorm en functies vergelijken.	■
42. De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, elektriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur.	42.1 Onderzoek doen aan materialen.	42.1.1 Eigenschappen van verschillende soorten materialen.	■
	42.2 Onderzoek doen aan natuurkundige verschijnselen.	42.2.1 Licht.	■
		42.2.2 Geluid.	■
		42.2.3 Elektriciteit.	■
		42.2.4 Kracht.	■
		42.2.5 Magnetisme.	■
		42.2.6 Temperatuur.	■
43. De leerlingen leren hoe je weer en klimaat kunt beschrijven met behulp van temperatuur, neerslag en wind.	43.1 Beschrijven van het weer met behulp van temperatuur, neerslag en wind.	43.1.1 Temperatuur.	■
		43.1.2 Neerslag.	■
		43.1.3 Wind.	■



<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	A
		43.1.4 Weer en seizoenen.	■
	43.2 Beschrijven van het klimaat met behulp van temperatuur, neerslag en wind.	43.2.1 Aspecten die klimaat bepalen.	■
		43.2.2 Klimaatsoorten.	■
44. De leerlingen leren bij producten uit hun eigen omgeving relaties te leggen tussen de werking, de vorm en het materiaalgebruik.	44.1 Relaties leggen tussen werking, vorm en materiaalgebruik van producten.	44.1.1 Materialen.	■
		44.1.2 Technische inzichten.	■
		44.1.3 Vormgeving.	■
		44.1.4 Wisselwerking tussen werking, vorm en materiaalgebruik.	■
45. De leerlingen leren oplossingen voor technische problemen te ontwerpen, deze uit te voeren en te evalueren.	45.1 Oplossingen bedenken voor technische problemen.	45.1.1 Ontwerp/werktekening maken.	■
		45.1.2 Keuze voor materiaal.	■
		45.1.3 Keuze voor hulpmiddelen.	■
		45.1.4 Rekening houden met randvoorwaarden.	■
	45.2 Oplossingen uitvoeren voor technische problemen.	45.2.1 Natuurkundige en technische principes gebruiken.	■
		45.2.2 Rekening houden met randvoorwaarden.	■
	45.3 Oplossingen evalueren voor technische problemen.	45.3.1 Beoordelen van eindproduct.	■
		45.3.2 Aangeven van verbeterpunten.	■
46. De leerlingen leren dat de positie van de aarde ten opzichte van de zon, seizoenen en dag en nacht veroorzaakt.	46.1 Leren dat de positie van de aarde ten opzichte van de zon, seizoenen en dag/nacht veroorzaakt.	46.1.1 Zonnestelsel.	■
		46.1.2 Draaiing van de aarde en ontstaan van dag- en nachtritme.	■
		46.1.3 De beweging van de aarde ten opzichte van de zon en het ontslaan van seizoenen.	■
47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven	47.1 Kennis van de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving vanuit negen verschillende perspectieven.	47.1.1 Landschap.	■

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	A
landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.			
		47.1.2 Wonen.	■
		47.1.3 Werken.	■
		47.1.4 Bestuur.	■
		47.1.5 Verkeer.	■
		47.1.6 Recreatie.	■
		47.1.7 Welvaart.	■
		47.1.8 Cultuur.	■
		47.1.9 Levensbeschouwing.	■
	47.2 Vergelijken van ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving met de ruimtelijke inrichting van omgevingen elders vanuit negen verschillende perspectieven.	47.2.1 Gebied In Nederland.	■
		47.2.2 Lidstaat 1 EU, Lid Voor 2004.	■ Frankrijk
		47.2.3 Lidstaat 2 EU, Lid Voor 2004.	■ Duitsland
		47.2.4 Lidstaat 1 EU, Lid Sinds 2004.	□
		47.2.5 Lidstaat 2 EU, Lid Sinds 2004.	□
		47.2.6 Verenigde Staten Van Amerika.	■
		47.2.7 Land In Azië.	■ China
		47.2.8 Land In Afrika.	■ Kenia
		47.2.9 Land In Zuid-Amerika.	■ Argentinië
48: Kinderen leren over de maatregelen die in Nederland genomen worden/werden om bewoning van door water bedreigde gebieden mogelijk te maken.	48.1 Kennis van maatregelen die bewoning in door water bedreigde gebieden mogelijk maakt, zowel in het heden als in het verleden.	48.1.1 Functie Van Poldersystemen.	■
		48.1.2 Deltawerken Zeeland.	■

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	<i>A</i>
		48.1.3 Zuiderzeewerken.	■
		48.1.4 Terpen.	□
		48.1.5 Dijken Bij Grote Rivieren.	■
		48.1.6 Duinen.	□
49: De leerlingen leren over de mondiale spreiding van bevolkingsconcentraties en godsdiensten, van klimaten, energiebronnen en van natuurlandschappen zoals vulkanen, woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten en rivieren.	49.1 Kennis van de mondiale spreiding van bevolkingsconcentraties, godsdiensten, klimaten, energiebronnen en natuurlandschappen.	49.1.1 Bevolkingsconcentraties.	■
		49.1.2 Godsdiensten.	■
		49.1.3 Klimaten.	■
		49.1.4 Energiebronnen.	■
		49.1.5 Natuurlandschappen.	■
50: De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland, Europa en de rest van de wereld en ontwikkelen een eigentijds geografisch wereldbeeld.	50.1 Omgaan met kaart en atlas.	50.1.1 Schaal.	■
		50.1.2 Legenda.	■
		50.1.3 Coördinaten.	■
		50.1.4 Register.	□
		50.1.5 Windrichting.	■
		50.1.6 Afstand.	□
	50.2 Beheersen van basistopografie van Nederland (Zie bijlage: topografielijst CITO).	50.2.1 Eigen regio.	□
		50.2.2 Provincies en hoofdsteden.	□
		50.2.3 Belangrijke steden.	□
		50.2.4 Belangrijke gebieden.	□
		50.2.5 Belangrijke wateren.	□
	50.3 Beheersen van basistopografie van Europa (Zie: topografielijst CITO).	50.3.1 Landen en hoofdsteden van de Europese Unie.	■
		50.3.2 Andere belangrijke landen.	□
		50.3.3 Belangrijke steden.	□
		50.3.4 Belangrijke wateren	□
		50.3.5 Belangrijke	□

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	<i>A</i>
		deelgebieden.	
		50.3.6 Belangrijke gebergten.	<input type="checkbox"/>
	50.4 Beheersen van basistopografie van (de rest van) de wereld (Zie: topografielijst CITO).	50.4.1 Werelddelen.	■
		50.4.2 Belangrijke landen.	<input type="checkbox"/>
		50.4.3 Herkomstlanden van belangrijkste etnische groepen in Nederland.	■
		50.4.4 Belangrijke steden.	<input type="checkbox"/>
		50.4.5 Belangrijke wateren.	<input type="checkbox"/>
		50.4.6 Belangrijke deelgebieden.	<input type="checkbox"/>
		50.4.7 Belangrijke gebergten.	<input type="checkbox"/>
51: De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.	51.1 Leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen.	51.1.1 Mondelinge bronnen.	■
		51.1.2 Tekstuele bronnen.	■
		51.1.3 Audiovisuele bronnen.	■
		51.1.4 Authentieke bronnen/cultureel erfgoed.	■
	51.2 Leren hanteren van tijd en tijdsaanduidingen.	51.2.1 Hanteren van de indeling van de dag, de week, de maand, het jaargetijde, het jaar, de eeuw, de periode.	■
		51.2.2 Hanteren van de begrippen vroeger/toen, heden/nu, toekomst/straks.	■
		51.2.3 Hanteren van een tijdbalk.	■
52: De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen; televisie en computer.	52.1 Jagers en boeren.	52.1.1 Levenswijze van jagers en verzamelaars.	■
		52.1.2 Ontstaan van landbouw en landbouw-samenlevingen.	<input type="checkbox"/>
	52.2 Grieken en Romeinen.	52.2.1 De verspreiding van de Grieks-Romeinse cultuur.	■

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	<i>A</i>
		52.2.2 De confrontatie met de Germaanse cultuur.	□
		52.2.3 Het christendom in het Romeinse Rijk: van verboden tot enig toegestane godsdienst.	□
	52.3 Monniken en ridders.	52.3.1 Verspreiding van het christendom tot in de Lage Landen.	□
		52.3.2 Hofstelsel en horigheid.	■
	52.4 Steden en staten.	52.4.1 Opkomst van handel en ontstaan van steden.	□
		52.4.2 Opkomst van stedelijke burgerij en toenemend zelfstandigheid van steden	□
	52.5 Ontdekkers en hervormers.	52.5.1 Het begin van de overzeese Europese expansie (ontdekkingsreizen).	■
		52.5.2 De Opstand en het ontstaan van een onafhankelijke Nederlandse staat (Opstand= Tachtigjarige oorlog).	■
	52.6 Regenten en vorsten.	52.6.1 Ontstaan van handelskapitalisme en begin van een wereldeconomie.	■
		52.6.2 Burgerlijk bestuur en stedelijke cultuur in Nederland.	□
	52.7 Pruiken en revoluties.	52.7.1 Slavenarbeid op plantages en de opkomst van het abolitionisme (= tegenstanders van slavernij).	■
		52.7.2 Het streven naar grondrechten en naar politieke invloed van de burgerij in de Franse en Bataafse revolutie.	■
	52.8 Burgers en stoommachines.	52.8.1 Ontstaan van parlementair stelsel en de toename van volksinvloed.	□
		52.8.2 De industriële revolutie en de opkomst van emancipatiebewegingen.	■
	52.9 Wereldoorlogen.	52.9.1 Wereldoorlog.	□
		52.9.2 Economische wereldcrisis.	□
		52.9.3 Wereldoorlog II <i>bijv. Duitse bezetting en Jodenvervolgging.</i>	■
	52.10 Televisie en computer.	52.10.1 Blokvorming tussen	■

<i>Kerdoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	<i>A</i>
		Oost en West en de Koude Oorlog.	
		52.10.2 Sociaal-culturele veranderingen en toenemende pluriformiteit vanaf de jaren '60.	<input type="checkbox"/>
53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.	53.1 Leren over belangrijke historische personen uit de Nederlandse geschiedenis.	53.1.1 Politici, staatslieden en koningshuis.	■
		53.1.2 Helden en ontdekkingsreizigers.	■ Alleen gevonden: Hannie Schaft
		53.1.3 Wetenschappers en uitvinders.	<input type="checkbox"/>
		53.1.4 Kunstenaars (zowel beeldend, als literair, als muziek, als theater, als architecten).	■ Alleen gevonden: Rembrandt
		53.1.5 Religie en levensbeschouwing	■ Alleen gevonden: Luther
	53.2 leren over belangrijke historische gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis.	53.2.1 Van jagers/verzamelaars naar boeren (periode: ca. 3000 voor Chr.).	<input type="checkbox"/>
		53.2.2 Verspreiding van de Grieks/Romeinse cultuur (periode: 3000 v. Chr. - 500 n. Chr.).	■
		53.2.3 Verspreiding van het christendom (periode: 500 - 1000).	<input type="checkbox"/>
		53.2.4 Opkomst handel en ontstaan van steden 1000 - 1500).	<input type="checkbox"/>
		53.2.5 Ontdekkers en hervormers, Opstand (= tachtigjarige oorlog) (periode: ca. 1550 - 1650).	■
		53.2.6 Gouden Eeuw (periode: ca 1600 – 1700).	■
		53.2.7 Engelse oorlogen (periode: 1652 –1784).	<input type="checkbox"/>

Kerdoel	Indicator SLO	Specificatie SLO	A
		53.2.8 Rampjaar 1672 (periode: ca. 1672)/	<input type="checkbox"/>
		53.2.9 Strijd tussen patriotten en prinsgezinden (periode: ca. 1780 – 1790).	<input type="checkbox"/>
		53.2.10 Bataafse republiek/ Napoleontische tijd (periode: 1790-1806).	<input checked="" type="checkbox"/>
		53.2.11 Stadhouder koning Willem I (periode: 1813 – 1840).	<input type="checkbox"/>
		53.2.12 1830 Afscheiding Nederland/België (periode: 1830 - 1839).	<input type="checkbox"/>
		53.2.13 1848: Thorbecke -> grondwetsherziening.	<input type="checkbox"/>
		53.2.14 Sociale kwestie (periode: 1874 - 1903).	<input checked="" type="checkbox"/>
		53.2.15 Schoolstrijd (periode: 1848 – 1920).	<input type="checkbox"/>
		53.2.16 Begin 20e eeuw (periode: 1900-1920).	<input type="checkbox"/>
		53.2.17 Crisistijd (periode: 1929 – 1940).	<input checked="" type="checkbox"/>
		53.2.18 Tweede wereldoorlog (periode: 1940-1945).	<input checked="" type="checkbox"/>
		53.2.19 Periode van de Wederopbouw (periode: 1945 – 1960).	<input checked="" type="checkbox"/>
		53.2.20 Tijd van de moderne media en van de globalisering (periode: 1960-heden).	<input checked="" type="checkbox"/>

#### 4. Welke leerinhouden komen aan bod, op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?

##### Welke leerinhouden komen aan bod?

*Topondernemers* biedt onderwijsinhouden uit het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' (mens en samenleving, natuur en techniek, ruimte en tijd) in samenhang aan. Ook onderwerpen uit andere leergebieden worden daarbij, in bepaalde activiteiten, betrokken. Bijvoorbeeld het lezen en maken van teksten (Nederlandse taal), het meten en het verwerken van informatie in tabellen, tijdlijn en grafieken (rekenen/wiskunde) en het gebruik van beelden en beeldend materiaal (kunstzinnige oriëntatie). Bewegingsonderwijs en Engels worden incidenteel bij de onderwerpen betrokken.

De leerstofinhoud is verdeeld over twaalf thema's met telkens vijftien opdrachtkaarten voor de groepen 3/4, 5/6 en 7/8. De titels van de thema's voor groep 3/4 zijn aangepast aan het niveau van de leerlingen en staan hieronder tussen haakjes. De twaalf thema's zijn:

- Reizen (Op vakantie)
- Wereld in het klein (Hier woon ik)
- Derde wereld (Wat een verschil)

- Oorlog en vrede (De doos op zolder)
- De boerderij (Kinderboerderij)
- A tot Z (1 tot 15)
- Ik, jij, wij (Met z'n allen)
- Sport en ontspanning (Niets staat stil)
- Water, aarde, lucht en vuur (Langs de waterkant)
- Vlinders in je buik (Wie ben ik)
- Multimedia (De wereld om mij heen)
- Amerika (Hup Holland Hup)

Daarnaast is nog een aparte set opdrachtkaarten verkrijgbaar voor techniek en natuurkunde: *Toptechneut*. Deze aanvulling bestaat uit een kist met 14 werkkaarten met natuurkundige inhoud voor groep 3/4 en telkens vijftien opdrachtkaarten voor de groepen 3/4, 5/6 en 7/8. *Toptechneut* kan ook afzonderlijk ingezet worden voor techniek.

In *Topondernemers* worden de onderwijsinhouden over mensen, de natuur en de wereld in samenhang aangeboden. Integratie (samenhang) komt vooral tot uiting in de doelen, de thematische leerstofordening en de verwerkingsopdrachten op de kaarten.

#### Op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?

Er wordt een relatie gelegd met de actualiteit, onder andere door verwijzingen naar de site [www.leerwereld.nu](http://www.leerwereld.nu), die is afgestemd op gebruik bij *Topondernemers*. De op de opdrachtkaarten vermelde trefwoorden leveren specifieke zoekresultaten op binnen [Leerwereld.nu](http://www.leerwereld.nu). [Leerwereld.nu](http://www.leerwereld.nu) biedt een integratie van de eigen schoolbibliotheek en onderwijskundige content (internet, informatiekaarten, projecten en digilessen).

In thematips en opdrachten wordt een relatie gelegd met de eigen leefomgeving en eigen tijd bijvoorbeeld door het doen van excursies, het uitnodigen van sprekers, samen de krant te lezen, etc. De leerdoelen richten zich vaak op kennis en zijn op de opdrachtkaarten geformuleerd als 'ik ken ...' en 'ik weet...'. Bij het uitvoeren van de opdrachten en de presentaties wordt een beroep gedaan op vaardigheden. Houding en reflectie komen vooral in de procesdoelen van de reflectiewaaiers aan bod.

Bij *Topondernemers* speelt het Portfolio voor Ondernemend Gedrag (POG) een belangrijke rol. Er zijn zes vaardigheden die samen het totaal vormen van 'ondernemende vaardigheden': creativiteit, initiatief tonen, communicatie, zicht op eigen gedrag en manier van leren, samenwerken en zelfvertrouwen. Het aanleren van deze vaardigheden is het hoofddoel. De bijbehorende zes reflectiewaaiers vormen de basis voor observatie van en evaluatiegesprekken met leerlingen. De leerstofinhoud is ondergeschikt aan het POG. Door dit essentiële uitgangspunt komen veel onderwijsinhouden wel aan de orde, maar soms slechts minimaal (één opdrachtkaart). De leerstofinhoud in *Topondernemers* wordt gevormd door een verzameling opdrachtkaarten, gerelateerd aan 12 thema's. Elk thema zit in een houten kistje. De thema's bevatten 14 of 15 opdrachtkaarten die een aspect van het thema verder uitwerken. Deze uitwerking gebeurt aan de hand van enkele opdrachten die de leerling(en) uitvoert/uitvoeren. Door de integratie van leergebieden kan een leerling zich met zowel geschiedenis, aardrijkskunde en natuur hebben bezig gehouden, terwijl het met maar één opdrachtkaart aan de slag is geweest.

#### *Leerinhoud - specifiek Mens en samenleving*

Er zijn activiteiten en opdrachten aangetroffen die uitnodigen tot kritische meningsvorming, zoals het verzamelen van informatie en het vormen van een eigen mening. Sociale interactie komt vooral tot uiting in het samenwerken (duo- en groepsopdrachten). Ook op de reflectiewaaiers zijn procesdoelen omschreven die bijdragen aan kritische meningsvorming, sociale interactie en het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Het hanteren van conflicten is op de reflectiewaaiers vanuit het 'ik-perspectief' geformuleerd en niet vanuit het perspectief van de ander.



*Leerinhoud - specifiek Ruimte*

De geografische vierslag is niet als uitgangspunt herkenbaar in *Topondernemers*. Incidenteel zijn de vier soorten vragen: waarnemen, verklaren, herkennen en waarderen wel aangetroffen op de opdrachtkaarten. Bijvoorbeeld bij het thema 'Amerika'. En bij de introductievragen van de praatplaten (in groep 5/6).

<b>4. Welke leerinhouden komen aan bod, op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
4.1 In de methode komen de volgende kennisgebieden aan de orde: <i>(de score is afhankelijk van de score bij de kerndoelanalyse)</i>	4.1.1 oriëntatie op mens en samenleving	■	
	4.1.2 oriëntatie op tijd	■	
	4.1.3 oriëntatie op ruimte	■	
	4.1.4 oriëntatie op natuur en techniek	■	
4.2 Er wordt een relatie gelegd met andere leergebieden:	4.2.1 Nederlands	■	
	4.2.2 rekenen/wiskunde	■	
	4.2.3 kunstzinnige oriëntatie	■	
	4.2.4 bewegingsonderwijs	□	Incidenteel: een spel met gym spelen (opdrachtkaart 'Sport en ontspanning').
	4.2.5 Engels	□	Incidenteel: enkele Engelse woorden bij de opdrachtkaarten van het thema 'Amerika' (I have a dream, linedance, blues, namen van gebouwen en wijken in New York). Gebruik van een woordenboek Engels-Nederlands.
4.3 De integratie van de kennisgebieden komt tot uiting in:	4.3.1 doelen	■	
	4.3.2 leerstof	■	
	4.3.3 leerstofordening	■	
	4.3.4 instructie	□	
	4.3.5 verwerking	■	Op één opdrachtkaart kunnen meerdere kerndoelen/vakgebieden aan bod komen.
	4.3.6 evaluatie	□	
4.4 Delen van de methode kunnen ook afzonderlijk worden ingezet voor één of enkele vak(ken) of kennisgebied(en), namelijk voor:	4.4.1 oriëntatie op mens en samenleving	□	

<b>4. Welke leerinhouden komen aan bod, op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
	4.4.2 oriëntatie op tijd	<input type="checkbox"/>	
	4.4.3 oriëntatie op ruimte	<input type="checkbox"/>	
	4.4.4 oriëntatie op natuur en techniek	■	'Toptechneut' bevat een extra serie werkkaarten met natuurkundige inhoud voor groep 3/4 en opdrachtkaarten rond techniek/natuurkunde voor de jaargroepen 3/4, 5/6 en 7/8.
4.5 Er wordt een relatie gelegd met de actualiteit:	4.5.1 de handleiding geeft hiervoor suggesties	■	
	4.5.2 er wordt verwezen naar actuele informatie op een methodesite	■	www.leerwereld.nu
	4.5.3 via een (digitale) nieuwsbrief	<input type="checkbox"/>	
4.6 Er wordt een relatie gelegd met de eigen omgeving:	4.6.1 eigen leefomgeving	■	
	4.6.2 eigen tijd (heden)	■	
4.7 De leerdoelen richten zich op:	4.7.1 kennis	■	
	4.7.2 vaardigheden	■	
	4.7.3 houding	■	
	4.7.4 reflectie	■	

<b>4. Leerinhoud - specifiek Mens en samenleving</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
4.8 De activiteiten/ opdrachten nodigen leerlingen uit tot kritische meningsvorming:	4.8.1 informatie verzamelen	■	
	4.8.2 informatie beoordelen	<input type="checkbox"/>	
	4.8.3 eigen mening vormen	■	
	4.8.4 discussiëren	■	
4.9 De activiteiten/ opdrachten nodigen leerlingen uit tot sociale interactie:	4.9.1 samen spelen/samen werken	■	
	4.9.2 klassikale of groepsgesprekken	■	
	4.9.3 delen van gevoelens en ervaringen	■	
	4.9.4 helpen van anderen	■	
4.10 De activiteiten/ opdrachten nodigen leerlingen uit tot het nemen van eigen verantwoordelijkheid voor:	4.10.1 zichzelf	■	
	4.10.2 anderen	■	
	4.10.3 leefomgeving	■	Bijvoorbeeld: Kids tegen geweld, iets aan de

4. Leerinhoud - specifiek Mens en samenleving			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
			buurt verbeteren.
	4.10.4 de maatschappij	■	Bijvoorbeeld: voedselactie, geld inzamelen voor goed doel.
4.11 De activiteiten/ opdrachten nodigen leerlingen uit tot het hanteren van conflicten:	4.11.1 problemen benoemen en bespreekbaar maken	■	Het hanteren van conflicten is op de reflectiewaaiers vanuit het 'ik-perspectief' geformuleerd en niet vanuit het perspectief van de ander.
	4.11.2 oplossingen aandragen	■	
	4.11.3 bijdragen aan een goed gespreksklimaat	■	
4.12 De activiteiten/ opdrachten nodigen leerlingen uit tot het leren omgaan met dilemma's:	4.12.1 analyseren van het probleem	□	
	4.12.2 het maken van keuzes	■	Bijvoorbeeld: voor- en nadelen van bio-industrie.

4. Leerinhoud - specifiek Ruimte			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
4.13 De geografische vierstag herkenbaar in de methode:	4.13.1 waarnemen	□	De geografische vierstag is niet als uitgangspunt herkenbaar in de methode. Incidenteel zijn de vier soorten vragen: waarnemen, verklaren, herkennen en waarderen wel aangekomen op de opdrachtkaarten. Bijvoorbeeld bij het thema 'Amerika' en bij de introductievragen van de praatplaten (in groep 5/6).
	4.13.2 verklaren	□	
	4.13.3 herkennen	□	
	4.13.4 waarderen	□	

4. Leerinhoud - specifiek Tijd			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
4.14 De methode werkt aan het ontwikkelen van historisch denken.	4.14.1 Ontmoeten en beleven (van/ met historische en hedendaagse gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen).	■	
	4.14.2 Het oproepen van voorkennis, beelden, (voor)oordelen, door aan te sluiten bij wat leerlingen al weten, denken, willen, voelen en doen.	■	
	4.14.3 Waarnemen, benoemen en beschrijven (met betrekking tot hedendaagse gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen).	■	
	4.14.4 Verklaren (het interpreteren van historische en hedendaagse gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen).	■	
	4.14.5 Herkennen en toepassen (het geleerde herkennen en toepassen in andere situaties).	□	
	4.14.6 Betekenis verlenen (het samenvoegen van de onderdelen tot een beeld).	■	
4.15 Er vindt een vergelijking met de wereldgeschiedenis plaats.		■	

4. Leerinhoud - specifiek Natuur en techniek			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
4.16 De leerinhouden worden op de volgende manier aangeboden:	4.16.1 de methode werkt aan het ontwikkelen van onderzoekend leren/gedrag	■	
	4.16.2 de methode werkt aan het ontwikkelen van ontwerpnd leren/gedrag	■	
	4.16.3 de methode werkt aan het bevorderen van het ontmoeten met de natuur	■	
	4.16.4 concept-contextbenadering (voor <i>basisonderwijs is de echte leefwereld de context</i> )	■	Dit wordt niet expliciet zo genoemd. <i>Topondernemers</i> spreekt over 'actief leren aan de hand van situaties die uit de alledaagse praktijk gehaald zijn'.
	4.16.5 anders, namelijk....	n.v.t.	

## 5. Hoe is de leerstof geordend?

*Topondernemers* biedt de leerstof aan de hand van thema's aan. Voor groep 3/4 zijn er 12 thema's met elk 15 opdrachtkaarten. Voor groep 5/6 en 7/8 zijn er 12 identieke thema's met ook elk 15 opdrachtkaarten. De methode is niet volledig concentrisch. De onderwijnhouden komen niet jaarlijks, maar met een cyclus van twee jaar aan bod. Leerlingen krijgen dus binnen vier jaar twee keer hetzelfde thema aangeboden maar wel met verschillende opdrachtkaarten.

Over de leerjaren heen (3/4, 5/6 en 7/8) worden de onderwijnhouden van specifiek naar algemeen, van concreet naar abstract en van dichtbij naar veraf aangeboden. De thema's voor groep 3/4 zijn specifiek dan de thema's van groep 5-8. Bijvoorbeeld 'Kinderboerderij' (groep 3/4) en 'Boerderij' (groep 5-8). De opdrachtkaarten van de thema's van groep 3/4 zijn concreter. Bijvoorbeeld de opdrachten van het thema 'Hier woon ik' zijn gericht op de directe, concrete woonomgeving. De opdrachten van groep 7/8 'Wereld in het klein' zijn soms abstracter (bijvoorbeeld over hoogtekaarten). En het thema 'Op vakantie' (groep 3/4) wordt in groep 5/6 en 7/8 in het thema 'Reizen' vanuit Nederland, naar Europa, naar de wereld behandeld (van dichtbij naar veraf). De opdrachtkaarten zijn meer leerlinggestuurd dan leerkrachtgestuurd. De leerkracht zorgt voor introductie van een thema en begeleiding.

Binnen een leerstofeenheid (thema) is geen specifieke ordening aanwezig. Vandaar dat in de tabel 'niet van toepassing' (n.v.t.) is gescoord.

Er is sprake van een vaste themaopbouw:

- introductie van het thema (met praatplaat/vragen)
- werken met de opdrachtkaarten (groep, duo of individueel)
- afsluiting van het thema (door presentaties, toneelstukjes etc.) en gesprekken om te evalueren en reflecteren (bijvoorbeeld aan de hand van de stappenkaart, plankaart of evaluatiekaart).

### Onderwijstijd

Per schooljaar worden zes thema's van zes weken doorgewerkt, totaal 36 schoolweken. Uitgaande van drie momenten per week wordt er ongeveer vier à vijf uur per week gewerkt met de opdrachtenkaarten. Één (les) moment is dan ongeveer 90 minuten. De leerlingen kunnen drie tot tien kaarten per thema doen. In de afsluitende week kan de tijdsinvestering variëren per thema afhankelijk van de presentaties en uitwerkingen. De minimale onderwijstijd bedraagt  $36 \times 4 = 144$  uur en de maximale onderwijstijd  $36 \times 5 = 180$  uur. De opdrachtkaarten van *Toptechnet* (voor techniek) zijn in de berekening van de onderwijstijd buiten beschouwing gelaten.

5. Hoe is de leerstof geordend?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
5.1. De ordening van de onderwijnhouden over de leerjaren heen is als volgt:	5.1.1 aan de hand van tijdvakken	□	
	5.1.2 aan de hand van regio's	□	
	5.1.3 aan de hand van thema's	■	
	5.1.4 cursorisch	□	
	5.1.5 concentrisch	■	De onderwijnhouden komen niet jaarlijks, maar met een cyclus van twee jaar aan bod.
	5.1.6 anders, nl.	n.v.t.	
5.2 De frequentie waarmee de onderwijnhouden aan bod komen is als volgt:	5.2.1 in één leerjaar	□	
	5.2.2 in meerdere leerjaren	■	De onderwijnhouden

5. Hoe is de leerstof geordend?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
			komen om het andere jaar aan bod.
	5.2.3 in elk leerjaar	<input type="checkbox"/>	
5.3 De onderwijsinhouden worden over de leerjaren heen als volgt aangeboden:	5.3.1 van algemeen naar specifiek	<input type="checkbox"/>	
	5.3.2 van specifiek naar algemeen	■	De thema's voor groep 3/4 zijn specifiekere dan de thema's van groep 5-8. Bijv. 'Kinderboerderij' (groep 3/4) en 'Boerderij' (groep 5-8).
	5.3.3 meer leerkrachtgestuurd dan leerlinggestuurd	<input type="checkbox"/>	
	5.3.4 meer leerlinggestuurd dan leerkrachtgestuurd	■	
	5.3.5 van concreet naar abstract	■	De opdrachtkaarten van de thema's van groep 3/4 zijn concreter. Bijv. de opdrachten van het thema 'Hier woon ik' zijn gericht op de directe concrete woonomgeving. De opdrachten van groep 7/8 'Wereld in het klein' zijn vaak abstracter (bijvoorbeeld over hoogtekaarten).
	5.3.6 van abstract naar concreet	<input type="checkbox"/>	
	5.3.7 van dichtbij (eigen omgeving/heden) naar veraf (verder weg/verleden)	■	Thema 'Op vakantie' (groep 3/4) wordt in groep 5/6 en 7/8 in het thema 'Reizen' vanuit Nederland, naar Europa, naar de wereld behandeld.
	5.3.8 van veraf (verder weg/verleden) naar dichtbij (eigen omgeving/heden)	<input type="checkbox"/>	
5.4 De onderwijsinhouden binnen een leerstofeenheid zijn als volgt geordend:	5.4.1 van algemeen naar specifiek	n.v.t.	Binnen een leerstofeenheid (thema) is geen specifieke ordening aanwezig.
	5.4.2 van specifiek naar algemeen	n.v.t.	
	5.4.3 van leerkrachtgestuurd naar leerlinggestuurd	n.v.t.	
	5.4.4 van leerlinggestuurd naar	n.v.t.	

5. Hoe is de leerstof geordend?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
	leerkrachtgestuurd		
	5.4.5 van concreet naar abstract	n.v.t.	
	5.4.6 van abstract naar concreet	n.v.t.	
	5.4.7 van dichtbij (eigen omgeving/heden) naar veraf (verder weg/verleden)	n.v.t.	
	5.4.8 van veraf (verder weg/verleden) naar dichtbij (eigen omgeving/heden)	n.v.t.	

<p>5.5 Onderwijstijd</p> <p><i>Deze tabel bevat de benodigde minimale en maximale onderwijstijd voor de methode per jaar zoals de auteurs dat inschatten.</i></p> <p><i>Minimale onderwijstijd: de tijd die een methode in één leerjaar nodig heeft voor de basisstof. Maximale onderwijstijd: de tijd die een methode in één leerjaar nodig heeft voor de basis-, verrijgings- en herhalingsstof samen. De onderwijstijd is daarbij afgerond op hele uren.</i></p>		Groepen:3-8
	<i>Naam methode: Topondernemers</i>	
	<i>Lesduur (in minuten)</i>	90 min.
	<i>Aantal lessen per week</i>	3 momenten
	<i>Aantal lessen per hoofdstuk/blok</i>	18 momenten per thema
	<i>Aantal weken per jaar</i>	36
	<i>Aantal hoofdstukken/ blokken per jaar</i>	6 thema's
	<i>Minimale onderwijstijd (in uren)</i>	144
<i>Maximale onderwijstijd (in uren)</i>	180	

## 6. Hoe vindt instructie plaats?

In *Topondernemers* vindt instructie door de leerkracht vooral plaats tijdens de introductie van een thema. In de themahandleidingen worden de opdrachten van de opdrachtkaarten kort omschreven maar ontbreken verdere aanwijzingen voor instructie. De modellen van directe instructie en probleemgestuurde instructie zijn dan ook niet als zodanig te herkennen. De opdrachtkaarten vragen de leerlingen wel zelfontdekkend en zelfregulerend bezig te zijn. Bijvoorbeeld door het doen van proefjes en te rapporteren over ontdekkingen/bevindingen. Ook kenmerkend voor de methode is de eigen 'ondernemersaanpak' van leerlingen met behulp van de stappenkaart en plankkaart. De methode geeft geen aanwijzingen voor het variëren van de instructie maar noemt wel enkele werkvormen die bij de introductie van een thema gebruikt kunnen worden, zoals: woordenveld, rotonde, denken-delen-uitwisselen.

*Topondernemers* kent zowel leerkrachtgebonden als leerkrachtonafhankelijke lessen. De introducties van een thema (een leergesprek aan de hand van een plaatplaat (in groep 3/4 of 5/6), voorlezen van een verhaal, bekijken van een video etc.) en de afsluiting van een thema zijn leerkrachtgebonden. De opdrachtkaarten kunnen leerkrachtonafhankelijk worden uitgevoerd. Wel wordt daarbij, in het kader van procesbegeleiding, het belang van een gezamenlijke evaluatie, na iedere les, onderstreept.

<b>6. Hoe vindt instructie plaats?</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
6.1 De methode hanteert de volgende modellen voor instructie:	6.1.1 directe instructie ( <i>terugblik, oriëntatie, uitleg, inoefening, verwerking, evaluatie, vooruitblik</i> )	<input type="checkbox"/>	
	6.1.2 probleemgestuurde instructie ( <i>oriëntatie/instructie/uitvoering/verwerking</i> )	<input type="checkbox"/>	
	6.1.3 ontdekkend leren ( <i>denk ook aan: ontwerpend leren, onderzoekend leren</i> )	■	De opdrachtkaarten vragen van leerlingen om zelfontdekkend en zelfregulerend bezig te zijn. Bij sommige opdrachtkaarten moeten proefjes gedaan worden en wordt leerlingen gevraagd naar hun ontdekkingen.
	6.1.4 anders, namelijk	■	Eigen 'ondernemers-aanpak' met behulp van de stappenkaart en plankaart.
6.2 De methode geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie ( <i>zie ook Omgaan met verschillen tussen leerlingen</i> ).		<input type="checkbox"/>	
6.3 Er zijn leerkrachtgebonden en leerkrachtonafhankelijke lessen ( <i>zie ook Combinatiegroepen</i> ).	6.3.1 de methode kent zowel leerkrachtgebonden en leerkrachtonafhankelijke lessen.	■	
6.1 De methode hanteert de volgende modellen voor instructie:	6.3.2 elke les bestaat uit zowel een leerkrachtgebonden als een leerkrachtonafhankelijk deel.	■	De opdrachtkaarten kunnen leerkrachtonafhankelijk worden gemaakt. In het kader van procesbegeleiding wordt wel geadviseerd een gezamenlijke evaluatie na iedere les te houden.

## 7. Hoe vindt verwerking plaats?

*Topondernemers* hanteert de volgende groeperingsvormen: klassikaal (leergesprek aan de hand van een praatplaat en afsluiting van een thema), in duo's, in groepjes (van 3 tot 5 leerlingen) of individueel verwerken van de opdrachtkaarten.

Er is variatie in de verwerking van de leerstof naar interesse en leerstijl doordat de leerlingen per thema een keuze kunnen maken uit de verschillende opdrachtkaarten. De pictogrammen op de opdrachtkaarten helpen daarbij een gerichte keuze te maken voor bijvoorbeeld de groeperingsvorm, de duur van de opdracht en het type opdracht. De theorie van de meervoudige intelligentie is daarbij als leidraad gebruikt. Er is variatie naar niveau mogelijk doordat de opdrachtkaarten voor groep 5/6 en 7/8 leerjaardoorbekend kunnen worden ingezet. Er is variatie naar tempo doordat er korte en lange



opdrachten zijn en doordat leerlingen, afhankelijk van hun tempo, ongeveer 3 tot 10 opdrachtkaarten kunnen verwerken.

Op de opdrachtkaarten staan verschillende type opdrachten, variërend van open tot gesloten opdrachten en van invulopdrachten tot creatieve en praktijkopdrachten, zoals het doen van proefjes. De verwerking van de leerstof gebeurt zowel mondeling (presentatie/spreekbeurt) als schriftelijk (verslag/artikel) als digitaal (internetopdrachten met leerwereld.nu of PowerPointpresentatie). Er zijn hulpkaarten die ondersteuning bieden bij een bepaalde verwerkingsvorm. De onderwerpen van de hulpkaarten zijn: een Powerpointpresentatie maken, een interview houden, een enquête maken, een verhaal schrijven, een folder maken, een presentatie houden, een muurkrant maken, een artikel schrijven, een collage maken, een werkstuk maken, een grafiek maken, een uitlegplaat maken, een verslag maken en een tijdbalk maken.

*Topondernemers* maakt gebruik van diverse informatiedragers. Op de opdrachtkaarten staan meestal (korte) verhalen en leerteksten. Op de kopieerbladen (van het thema: Wereld in het klein) zijn ook enkele kaarten opgenomen. Concreet materiaal wordt niet met de methode meegeleverd maar in de handleiding wordt per thema aangegeven welke materialen nodig zijn. In groep 3/4 wordt dat ook per opdrachtkaart aangegeven.

Op de achterkant van iedere opdrachtkaart staat de tekening van de praatplaat van het betreffende thema. Op de achterkant van de opdrachtkaarten van *Toptechnaut* staan tekeningen. En ook op enkele kopieerbare werkbladen staan tekeningen. De verhouding tussen tekst en afbeeldingen is ongeveer 3:1.

<b>7. Hoe vindt verwerking plaats?</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
7.1 De groeperingsvorm waarin de verwerking plaatsvindt is: <i>(zie ook Combinatiegroepen)</i>	7.1.1 klassikaal	■	Bij de afsluiting van een thema worden soms activiteiten genoemd die om een klassikale verwerking vragen.
	7.1.2 in tweetallen of in groepjes (samenwerkend)	■	De methode onderscheid duo-opdrachten en groepsopdrachten (groepjes van 3 tot 5 leerlingen).
	7.1.3 individueel	■	
7.2 Er is variatie in de verwerking van de leerstof: <i>(zie ook Verschillen tussen leerlingen)</i>	7.2.1 variatie in verwerkingsopdrachten naar interesse	■	
	7.2.2 variatie in verwerkingsopdrachten naar niveau	■	
	7.2.3 variatie in verwerkingsopdrachten naar tempo	■	
	7.2.4 variatie in verwerkingsopdrachten naar leerstijl	■	
7.3 De methode kent variatie in type opdrachten:	7.3.1 open opdrachten	■	
	7.3.2 gesloten opdrachten	■	
	7.3.3 invulopdrachten	■	
	7.3.4 rubriceeropdrachten	■	
	7.3.5 analyseopdrachten	■	

7. Hoe vindt verwerking plaats?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
	7.3.6 associatieopdrachten	■	
	7.3.7 dramatische werkvormen	■	
	7.3.8 gespreksvormen)	■	
	7.3.9 creatieve opdrachten	■	
	7.3.10 praktijkopdrachten	■	
7.4 De verwerking van de leerstof gebeurt:	7.4.1 mondeling	■	
	7.4.2 schriftelijk	■	
	7.4.3 digitaal	■	
7.5 De methode hanteert de volgende informatiedragers in de lesopdrachten:	7.5.1 verhalen	■	
	7.5.2 leerteksten	■	
	7.5.3 kaarten	■	
	7.5.4 tekeningen / foto's	■	
	7.5.5 schema's/tabellen	■	
	7.5.6 multimedia)	■	
	7.5.7 concreet materiaal	■	Te verzamelen door de leerkracht.

## 8. Op welke wijze maakt de methode gebruik van ICT?

*Topondernemers* maakt geen gebruik van software om bijvoorbeeld te oefenen, te verrijken, te toetsen of te remediëren. Wel is er een online computerprogramma, het digitaal portfolio ([www.reflectiewaaier.nl](http://www.reflectiewaaier.nl)). Met behulp van dit programma kan de leerkracht gegevens vanuit de reflectiegesprekken omtrent de vorderingen van leerlingen vastleggen. Deze vorderingen hebben betrekking op de volgende zes ondernemingsvaardigheden: zelfvertrouwen, initiatief tonen, communicatie, samenwerking, creativiteit en zicht op eigen gedrag en manieren van leren. Verder wordt in de handleiding van *Topotechnieut*, in relatie tot gebruik van ICT, op diverse kaarten verwezen naar [www.ontdekplek.nl](http://www.ontdekplek.nl) en naar [www.encyclopedoe.nl](http://www.encyclopedoe.nl) waar meer proefjes en opdrachten te vinden zijn.

Als additioneel materiaal is er een leeromgeving, [Leerwereld.nu](http://Leerwereld.nu), op het internet beschikbaar. Scholen kunnen op het gebruik van deze website ([www.leerwereld.com](http://www.leerwereld.com)) een abonnement nemen. Met behulp van een inlogcode is er voor de leerlingen toegang tot: een mediatheek, informatiekaarten, spelen, bestaande projecten en digilessen. Op de opdrachtkaarten in de bakken staan trefwoorden aangegeven. Deze trefwoorden voert de leerling in het zoekvenster van [Leerwereld.nu](http://Leerwereld.nu) in. De leerling komt vervolgens bij speciaal voorbereide content met plaatjes, filmpjes, websites, en digilessen. Voor leerkrachten is er een afgeschermd gebied op dezelfde website met: het laatste nieuws voor leerkrachten, een online handleiding, het beheer van [Leerwereld.nu](http://Leerwereld.nu), links en digilessen. Ook is er een website ([www.heutink.nl/topondernemers](http://www.heutink.nl/topondernemers)) waar algemene informatie over *Topondernemers* te vinden is, zoals inhoud van de methode, het PGO (portfolio voor ondernemend gedrag) en de reflectiewaaier, training en begeleiding, downloads (digitale toetsen) en links.

<b>8. Op welke wijze maakt de methode gebruik van ICT?</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
8.1 In de methode wordt gebruik gemaakt van ICT.		■	
8.2 De mogelijkheden voor ICT zijn:	8.2.1 geïntegreerd in de methode (als 'onmisbaar' onderdeel)	■	Dit betreft de website met de reflectiewaaiër.
	8.2.2 als additioneel materiaal beschikbaar (als 'extra' onderdeel)	■	Dit betreft de website van leerwereld.nu.
8.3 ICT mogelijkheden zijn er voor:	8.3.1 oefenen	<input type="checkbox"/>	
	8.3.2 verrijken	<input type="checkbox"/>	
	8.3.3 toetsen	<input type="checkbox"/>	
	8.3.4 remediëren	<input type="checkbox"/>	
	8.3.5 plannen/organiseren van leerlingactiviteiten	<input type="checkbox"/>	
	8.3.6 registratie van resultaten	■	
8.4 ICT maakt gebruik van de volgende informatietypen:	8.4.1 geschreven tekst	n.v.t.	
	8.4.2 gesproken tekst	n.v.t.	
	8.4.3 audiofragmenten	n.v.t.	
	8.4.4 stilstaand beeld	n.v.t.	
	8.4.5 bewegend beeld	n.v.t.	
8.5 De groeperingsvorm waarin ICT wordt gebruikt is:	8.5.1 individueel	<input type="checkbox"/>	
	8.5.2 in tweetallen of in groepjes (samenwerkend)	<input type="checkbox"/>	
	8.5.3 klassikaal	<input type="checkbox"/>	
8.6 De methode heeft een eigen website.		■	De website Leerwereld.nu is extra materiaal waarop de school een abonnement moet nemen.
8.7 Op de methodewebsite is informatie te vinden:	8.7.1 voor leerkrachten	■	
	8.7.2 voor leerlingen	■	
8.8 De methode biedt software voor lessen met het digitale schoolbord.		<input type="checkbox"/>	
8.9 De methode biedt de gelegenheid om te werken in een elektronische leeromgeving.		<input type="checkbox"/>	

## 9. Kan de methode gebruikt worden in combinatiegroepen?

*Topondernemers* kan gebruikt worden in combinatiegroepen. De opdrachtkaarten zijn telkens bedoeld voor twee groepen: de groepen 3/4, 5/6 en 7/8. Alle groepen kunnen ook gelijktijdig in dezelfde periode aan hetzelfde thema werken (schoolbreed).

*Topondernemers* kent zowel leerkrachtgebonden als leerkrachtonafhankelijke lessen. De introductieles van een thema (een leergesprek aan de hand van een praatplaat) en de afsluiting van een thema zijn leerkrachtgebonden. De opdrachtkaarten kunnen leerkrachtonafhankelijk worden uitgevoerd. Wel wordt daarbij, in het kader van procesbegeleiding, het belang van een gezamenlijke evaluatie, na iedere les, onderstreept. Naast de klassikale groeperingsvorm bij de introductie en de afsluiting van een thema worden de opdrachtkaarten in duo's of individueel uitgevoerd. In groep 5 tot en met 8 wordt daarbij ook in groepjes (van 3 tot 5 leerlingen) gewerkt. Er zijn ongeveer evenveel opdrachten per groeperingsvorm, maar in de handleiding wordt het onderscheid hiertussen gerelativeerd. Duo-opdrachten kunnen soms ook individueel uitgevoerd worden en individuele opdrachten soms ook in tweetallen.

9. Kan de methode gebruikt worden in combinatiegroepen?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties SLO	Score	Toelichting
9.1 De methode kan gebruikt worden voor combinatiegroepen.	9.1.1 de handleiding geeft aanwijzingen voor het gebruik van de methode in combinatiegroepen.	■	
	9.1.2 de methode kent zowel leerkrachtgebonden als leerkrachtonafhankelijke lessen.	■	
	9.1.3 elke les bestaat uit zowel een leerkrachtgebonden als een leerkrachtonafhankelijk deel.	▣	De opdrachtkaarten kunnen leerkrachtonafhankelijk worden gemaakt. In het kader van procesbegeleiding wordt wel geadviseerd een gezamenlijke evaluatie na iedere les te houden.
9.2 De methode hanteert de volgende groeperingsvormen:	9.2.1 klassikaal	■	
	9.2.2 in tweetallen of in groepjes (samenwerkend)	■	De methode onderscheid duo-opdrachten en groepsopdrachten (groepjes van 3 tot 5 leerlingen).
	9.2.3 individueel	■	

## 10. Op welke wijze vindt evaluatie plaats?

Om te evalueren maakt *Topondernemers* gebruik van reflectie. Hiervoor wordt er door de leerkracht tijdens de lessen geobserveerd en zijn er reflectiegesprekken tussen leerkracht en leerling. Binnen de methode speelt toetsing geen centrale rol om te evalueren. De keuze hiervoor door de makers van de methode laat zien dat de leerstofinhoud en de toetsing/evaluatie daarvan ondergeschikt zijn aan het gedrag van de leerlingen.

De leerkracht reflecteert aan het einde van de les samen met de leerlingen over bijvoorbeeld de gang van zaken, de resultaten of de samenwerking. Daarnaast vindt er aan het eind van ieder thema

reflectie plaats over het wel of niet behalen van de leerdoelen. Vanuit een tweetal diagnostische vragen, die in de handleiding staan, kan het reflectiegesprek per groep, tweetal of individuele leerling worden opgestart. Met behulp van een set speciale reflectiewaaiers krijgt de leerkracht samen met de kinderen zicht op het leerproces. De stappenkaart of de plankaart kan hierbij als hulpmiddel worden ingezet. Deze twee leerling-bladen zijn als kopieerblad in de handleiding opgenomen.

De volgende zes reflectiewaaiers met vaardigheden worden onderscheiden: zelfvertrouwen (ik kan het), initiatief tonen (ik denk en doe), communicatie (samen praten), samenwerking (samen doen), creativiteit (zelf bedenken) en zicht op eigen gedrag en manieren van leren (zo doe ik). De leerkracht bepaalt in overleg met de leerling het niveau van een bepaalde vaardigheid. Elk van de vaardigheden is onderverdeeld in drie niveaus (basis, in ontwikkeling en gevanceerd). Binnen elk niveau zijn vervolgens vier deelaspecten opgenomen. Het basisniveau van de vaardigheid 'communicatie' is bijvoorbeeld opgebouwd uit 'ik let op wat er om mij heen gezegd wordt', 'ik kan duidelijk praten', 'ik kijk de ander aan tijdens het gesprek' en 'ik kan ingaan op wat de ander zegt'.

De resultaten van de reflectiegesprekken worden vastgelegd in het 'portfolio voor ondernemend gedrag'. Het betreft hier een online computerprogramma ([www.reflectiewaaiers.nl](http://www.reflectiewaaiers.nl)). Door middel van 'smilies' geeft de leerkracht een oordeel over het ontwikkelingsniveau van een bepaalde vaardigheid. Er zijn hiervoor drie mogelijke 'smilies': de leerkracht vindt dat er aan de vaardigheid nog verder gewerkt moet worden, is redelijk tevreden of zeer tevreden. Daarnaast kan de leerkracht in het programma ook een tekstverslag invoeren.

Binnen *Topondernemers* wordt, zoals eerder aangegeven, niet systematisch getoetst. Indien leerkrachten toch een thematoets willen afnemen zijn er toetsen te vinden op de website van *Topondernemers* ([www.heutink.nl/topondernemers](http://www.heutink.nl/topondernemers)). Er is hierbij geen normering voor deze toetsen aangegeven en toetsgegevens worden niet geregistreerd. In differentiatie naar aanleiding van de toetsresultaten voorziet de methode niet. Wel kan de leerkracht met de leerling persoonlijke gedrag/vaardigheidsdoelen formuleren voor het komende thema.

In de handleiding staan summiere suggesties voor het samenstellen van een portfolio met werkstukken, toetsen, etc. van leerlingen.

<b>10. Op welke wijze vindt evaluatie plaats?</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
10.1 Evaluatie vindt plaats door middel van:	10.1.1 observatie	■	
	10.1.2 toetsing	□	
	10.1.3 portfolio	■	Digitaal portfolio voor registratie van de ontwikkeling van gedrag/vaardigheden.
	10.1.4 reflectie door leerlingen	■	
10.2 De handleiding geeft concrete aandachtspunten voor observatie.		■	De vaardigheden op de reflectiewaaiers dienen als aandachtspunt.
10.3 Er wordt met de volgende frequentie geobserveerd:	10.3.1 bij elke les	□	
	10.3.2 na elk hoofdstuk of blok	□	
	10.3.3 twee of drie keer per jaar	□	
	10.3.4 anders, namelijk	■	De leerkracht bepaalt zelf het observatiemoment tijdens de lessen.

<b>10. Op welke wijze vindt evaluatie plaats?</b>			
<b>Vragen + indicatoren SLO</b>	<b>Specificaties SLO</b>	<b>Score</b>	<b>Toelichting</b>
10.4 De wijze waarop de methode toetst of de geformuleerde doelen bereikt zijn, is:	10.4.1 mondeling	<input type="checkbox"/>	
	10.4.2 schriftelijk	<input type="checkbox"/>	
	10.4.3 digitaal	<input type="checkbox"/>	
	10.4.4 practicum	<input type="checkbox"/>	
	10.4.5 anders, namelijk	<input checked="" type="checkbox"/>	Door de reflectie-gesprekken wordt de ontwikkeling van vaardigheden in kaart gebracht.
10.5 De leerstof wordt aan de hand van de volgende type vragen getoetst:	10.5.1 kennisvragen	n.v.t.	
	10.5.2 inzichtvragen	n.v.t.	
	10.5.3 toepassingsvragen	n.v.t.	
10.6 Er wordt met de volgende frequentie getoetst:	10.6.1 na elk hoofdstuk of blok	n.v.t.	
	10.6.2 twee of drie keer per jaar	n.v.t.	
	10.6.3 anders, namelijk	n.v.t.	
10.7 De toetsen sluiten aan bij de leerstof:	10.7.1 alle leerstof wordt getoetst	n.v.t.	
	10.7.2 er wordt ook niet behandelde leerstof getoetst	n.v.t.	
10.8 De methode geeft concrete aanwijzingen voor het samenstellen van een portfolio.		<input type="checkbox"/>	
10.9 De methode geeft handreikingen voor het registreren van evaluatiegegevens:	10.9.1 registratie van observatiegegevens	<input type="checkbox"/>	
	10.9.2 registratie van toetsgegevens	<input type="checkbox"/>	
10.10 De methode geeft normen voor het beoordelen van evaluatiegegevens:	10.10.1 normen voor het beoordelen van observatiegegevens	<input type="checkbox"/>	
	10.10.2 normen voor het beoordelen van toetsgegevens	<input type="checkbox"/>	
10.11 De methode biedt mogelijkheden voor remediëring naar aanleiding van de observatie en/of toetsresultaten:	10.11.1 de methode biedt informatie voor (eenvoudige) analyse en/of diagnose van tegenvallende toetsresultaten	<input checked="" type="checkbox"/>	Vanuit reflectie- en observatie-gegevens en het digitaal portfolio
	10.11.2 de methode biedt aanwijzingen voor het remediëren van gebleken problemen	<input type="checkbox"/>	
10.12 De toetsresultaten zijn aanleiding om te differentiëren:	10.12.1 in aanbod/inhoud	n.v.t.	
	10.12.2 in doelen	n.v.t.	
	10.12.3 in instructie	n.v.t.	
	10.12.4 in verwerking	n.v.t.	

## 11. Hoe wordt er rekening gehouden met verschillen tussen leerlingen?

*Topondernemers* biedt hulp aan leerlingen om goed met het leerstofaanbod om te kunnen gaan door het aanbieden van hulpkaarten, die stappenplannen bevatten. Deze stappenplannen ondersteunen leerlingen bij het maken van de opdrachtkaarten. Voor groep 3/4 zijn er hulpkaarten zoals: Ik kan werken met Leerwereld!, Ik kan een boekje maken! Ik kan verven! of Ik kan een toneelstukje maken! Voor de groepen 5 t/m 8 richten de kaarten zich op het maken van een PowerPoint presentatie, het houden van een interview, het maken van een grafiek of muurkrant, enzovoort. *Toptechnet* bevat geen dergelijke hulpkaarten. Er zijn wel, naast de gewone opdrachtkaarten, speciale natuurkundige opdrachtkaarten (de gele kaarten), die veel tekeningen bevatten om ook de minder taalvaardige leerlingen in staat te stellen min of meer zelfstandig aan de slag te gaan.

De methode geeft aan dat er een minimaal programma gevolgd kan worden door leerlingen van elk thema minstens drie (van de 15) opdrachtkaarten te laten maken. Er kan hier niet gesproken worden over basisstof, aangezien de leerkracht bij elk thema zelf kan bepalen welke drie kaarten hij de leerlingen wil laten maken. Het is ook mogelijk de leerlingen zelf vrij te laten kiezen uit de kaarten. Vanuit datzelfde idee is het mogelijk meer opdrachtkaarten aan te bieden aan de betere of snellere leerlingen, dan aan de rest van de klas.

De opzet van de methode, het kaartenbakstelsel, geeft leerlingen de mogelijkheid om die kaarten te kiezen die hun interesse hebben. De methode is niet speciaal gericht op het verschil in verwerkingsopdrachten in relatie tot de verschillende leerstijlen. Toch zou het voor de leerkracht mogelijk zijn om hiermee rekening te houden vanwege de diversiteit aan verwerkingsopdrachten. Dit zou dan wel betekenen dat leerlingen zich in verschillende aspecten van een thema verdiepen. De methode geeft namelijk geen suggesties om een opdrachtkaart (één aspect) op verschillende manieren te verwerken.

Evaluatie vindt plaats door reflectiegesprekken tussen leerkracht en leerling, door observatie en door het digitale portfolio. Er zijn daarnaast leerstoftoetsen aanwezig op leerwereld.nu, maar deze zijn alleen beschikbaar voor abonnees op de website. De keuze hiervoor door de makers van de methode laat duidelijk zien dat de leerstofinhoud en de toetsing/evaluatie daarvan ondergeschikt zijn aan het gedrag van de leerlingen en de reflectie daarop aan de hand van de reflectiewaaijer. In differentiatie naar aanleiding van de toetsresultaten voorziet de methode dan ook niet. Wel kan de leerkracht met de leerling persoonlijke gedrag/vaardigheiddoelen formuleren voor het komende thema naar aanleiding van de reflectiemomenten.

De methode geeft geen aanwijzingen voor het variëren van de instructie maar noemt wel enkele werkvormen die bij de introductie van een thema gebruikt kunnen worden, zoals: woordenveld, rotonde, denken-delen-uitwisselen.

11. Hoe wordt rekening gehouden met de verschillen tussen de leerlingen?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties	Score	Toelichting
11.1 De methode biedt hulp aan zwakkere leerlingen om goed met het leerstofaanbod om te kunnen gaan door:	11.1.1 preteaching	<input type="checkbox"/>	
	11.1.2 extra instructie tijdens de les	<input type="checkbox"/>	
	11.1.3 gebruik van ondersteunend materiaal (zoals cd's met teksten voor dyslexie)	<input checked="" type="checkbox"/>	
	11.1.4 herhalingsopdrachten	<input type="checkbox"/>	
	11.1.5 het aanbieden van een basisprogramma	<input checked="" type="checkbox"/>	

11. Hoe wordt rekening gehouden met de verschillen tussen de leerlingen?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties	Score	Toelichting
	(minimumprogramma)		
	11.1.6 het aanbieden van de leerstof op verschillende taal/leesniveaus	<input type="checkbox"/>	De methode geeft aan dat de natuurkundige opdrachtkaarten bij <i>Toptechnet</i> (de gele kaarten) veel tekeningen bevatten om ook de minder taalvaardige leerlingen in staat te stellen om min of meer zelfstandig aan de slag te gaan.
11.2 De methode biedt mogelijkheden voor betere leerlingen door:	11.2.1 aanbieden van verrijkingsstof	■	Verrijking kan plaatsvinden door een leerling meer kaarten te laten maken dan de rest van de klas.
	11.2.2 aanbieden van verrijkingsvragen/opdrachten	■	Verrijking kan plaatsvinden door een leerling meer kaarten te laten maken dan de rest van de klas.
	11.2.3 formuleren van aanvullende doelen bij de verrijking	■	
	11.2.4 toetsen van de verrijkingsstof	<input type="checkbox"/>	
	11.2.5 het aanbieden van de leerstof op verschillende taal/leesniveaus	<input type="checkbox"/>	
11.3 Er is variatie in de verwerking van de leerstof:	11.3.1 variatie in verwerkingsopdrachten naar interesse	■	
	11.3.2 variatie in verwerkingsopdrachten naar niveau	<input type="checkbox"/>	
	11.3.3 variatie in verwerkingsopdrachten naar tempo	■	
	11.3.4 variatie in verwerkingsopdrachten naar leerstijl	■	De methode is niet speciaal gericht op het verschil in verwerkingsopdrachten in relatie tot de verschillende leerstijlen. Toch zou het voor de leerkracht mogelijk zijn om hiermee rekening te houden vanwege de diversiteit aan verwerkingsopdrachten. Dit zou dan wel betekenen dat leerlingen zich in verschillende aspecten van een thema moeten



11. Hoe wordt rekening gehouden met de verschillen tussen de leerlingen?			
Vragen + indicatoren SLO	Specificaties	Score	Toelichting
			verdiepen. De methode geeft namelijk geen suggesties om een opdrachtkaart (één aspect) op verschillende manieren te verwerken.
11.4 De methode geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie.		<input type="checkbox"/>	
11.5 De toetsresultaten zijn aanleiding om te differentiëren:	11.5.1 in aanbod/inhoud	<input type="checkbox"/>	
	11.5.2 in doelen	<input type="checkbox"/>	
	11.5.3 in instructie	<input type="checkbox"/>	
	11.5.4 in verwerking	<input type="checkbox"/>	

## 12. Hoe ziet de methode eruit?

Materiaal	Formaat (b x h)	Uitvoering	Presentatie
<i>leerkracht</i>			
handleidingen	27,5 cm x 31 cm	losbladig in 4-gaats ringband met harde kaft	buitenzijde: fullcolour binnenzijde: tekstpagina's zwart-wit met fullcolour illustraties harde fullcolour tabbladen als scheiding van thema's
handleiding bij reflectiewaaier	21 cm x 29,8 cm	geniete twaalf pagina's tellend katern met mogelijkheid om aan ringband toe te voegen	buitenzijde: fullcolour binnenzijde: hoofdzakelijk zwarte tekst met rode titels op witte ondergrond af en toe fullcolour illustraties
Materiaal	Formaat (b x h)	Uitvoering	Presentatie
<i>leerling:</i>			
themakist + kaarten	25 cm x 25,5 cm 21 cm x 21 cm	houten kaartenbak stevig papier	buitenzijde kaartenbak: blank hout gedeeltelijk voorzien van fullcolour illustraties kaarten: afwisselend gebruik van kleuren, bovenrand van de kaarten per bak heeft een vaste kleur (gekoppeld aan thema) met daarin titel, achterkant van de kaarten is voorzien van fullcolour illustratie
reflectiewaaier	12 cm x 12 cm	pakketje stevig papier in linkerbovenhoek met klinknagel vastgezet	buitenzijde/voorkant: wit met oranje-rode tekst binnenzijde: afwisselende kleuren

### 13. Welke informatie staat er in de handleiding?

13. Welke informatie staat er in de handleiding?	
Vragen + indicatoren SLO	
13.1 Beschrijf de handleidingen (hier horen de groepsmappen ook bij).	<p>De handleiding voor groep 5 t/m 8 bestaat uit twee hoofdonderdelen, namelijk een algemeen en een themaspecifiek deel. In het algemene deel wordt informatie gegeven over de werkwijze van <i>Topondernemers</i>, de opdrachtkaarten, de organisatie en het werken met thema's. Tevens wordt er in dit gedeelte een verantwoording van de kerndoelen gegeven en is er een jaarplanning opgenomen.</p> <p>In het themaspecifieke deel worden per thema alle opdrachtkaarten toegelicht. Gestart wordt met een overzicht van alle opdrachten, vervolgens wordt per opdracht kort een beschrijving gegeven.</p> <p>De handleiding voor groep 3/4 bevat naast bovengenoemde onderdelen ook een deel met diagnostische vragen.</p> <p>Daarnaast bevatten beide handleidingen kopieerbladen.</p> <p>De handleiding bij de reflectiewaaijer bevat de volgende onderdelen; inleiding, uitgangspunten, leerlingcoaching, de inhoud van de reflectiewaaijer en de toepassingsmogelijkheden.</p>
13.2 Beschrijf de lessen in de handleidingen.	<p>In de handleiding worden geen concrete lesbeschrijvingen gegeven. Wel worden tips gegeven voor een introductieles per thema. Per thema wordt daarnaast informatie gegeven met betrekking tot materialen, kaarten, boekentips, thematips, introductie van het thema en afsluiting van het thema.</p>

### 14. In hoeverre is er aandacht voor multiculturele thema's?

14. In hoeverre is er aandacht voor multiculturele thema's?	
Vragen + indicatoren SLO	
14.1 De methode besteedt aandacht aan multiculturele aspecten en thema's, zoals bijvoorbeeld tolerantie en discriminatie, maar ook voeding, groente, fruit of diersoorten in verschillende landen.	<p>In <i>Topondernemers</i> wordt aandacht besteed aan multiculturele aspecten. Dit gebeurt met name in de thema's 'derde wereld' en 'oorlog en vrede', maar ook bij andere thema's komen multiculturele doelen aan bod zoals bijvoorbeeld; kennis hebben van onze multiculturele samenleving, kennis over verschillen tussen culturen en kennis van de achtergronden van een vakantieland.</p>

### 15. In hoeverre is er aandacht voor de rolverdeling tussen mannen en vrouwen?

15. In hoeverre is er aandacht voor de rolverdeling tussen mannen en vrouwen?	
Vragen + indicatoren SLO	
15.1 De methode besteedt aandacht aan seksegerichte thema's.	<p>In <i>Topondernemers</i> komen geen roldoorbrekende thema's aan bod. Als er al sprake is van seksegerichte thema's komt dat alleen naar voren in een aantal opdrachten waarbij rolbevestigende patronen worden gebruikt (een meisje speelt met poppen, een jongen met auto's).</p>

